

Pagrindiniai klausimai:

■ **Pameistrystės vieta Lietuvos profesinio mokymo sistemoje**

■ **Pameistrystės samprata ir teisinis reguliavimas Lietuvoje**

■ **Pameistrystės diegimas Lietuvoje**

■ **Pameistrystės diegimo ES valstybėse patirtis**

■ **Pameistrystės diegimą stabdantys veiksniai**

PAMEISTRYSTĖ LIETUVOJE. POREIKIS IR GALIMYBĖS

Pagrindinė profesinio mokymo paskirtis – padėti asmeniui įgyti kvalifikaciją ir kompetencijas, atitinkančias darbo rinkos poreikius. Lietuvos profesinio mokymo sistemoje tradiciškai įsitvirtinusi ir vyrauja mokyklinė profesinio mokymo organizavimo forma, pagal kurią daugiausia laiko mokomasi mokymo įstaigoje, o darbo vietoje paprastai organizuojama baigiamoji praktika. Dėl to mokiniai įgyja nepakankamai konkrečiai darbo vietai reikalingų žinių ir įgūdžių. Tad vis daugiau dėmesio skiriama kitoms, geriau darbo rinkos poreikius atitinkančioms profesinio mokymo formoms.

Dar 2007 m. įteisinta pameistrystės mokymo forma palengvina asmens perėjimą iš mokymo įstaigos į darbo rinką, nes įgyti įgūdžiai ir patirtis geriau atitinka darbdavio lūkesčius, leidžia asmeniui lengviau įsitvirtinti darbo vietoje.

Pagrindinės išvados:

- Pameistrystė Lietuvos įmonėms yra aktuali ir reikalinga.
- Veikianti kvalifikacijų sistema, pameistrinio statusas įmonėje, modulių programų taikymas, bedarbių galimybės mokytis pameistrystės forma, finansavimo sistema, mokymo įstaigų ir įmonių bendradarbiavimas – svarbiausi veiksniai, nuo kurių priklauso sėkmingas pameistrystės mokymo formos įsitvirtinimas.
- Pameistrystės mokymo formą diegti trukdo tai, kad šalyje nėra pameistrystės mokymo tradicijų, pameistrystės teisinis reguliavimas yra nepakankamai aiškus ir išsamus, nesukurtas finansinės, informacinės ir organizacinės paramos įmonėms, vykdančioms mokymą pameistrystės forma, mechanizmas, įmonėms trūksta informacijos apie pameistrystės pranašumus ir galimybes.

Siekiant sukurti palankias sąlygas įgyvendinti ir plėtoti pameistrystę Lietuvoje, siūloma:

valstybės lygiu:

- populiarinti profesinį mokymą, viešinti pameistrystės mokymo formą;
- skatinti diegti pameistrystę per projekcinį finansavimą ir lygiagrečiai kurti tęstinį finansavimo mechanizmą;
- užtikrinti kvalifikacijų sandaros veiksmingumą (parengti visų ūkio sektorių profesinius standartus);
- įteisinti modulinės profesinio mokymo programas;
- sukurti paramos mechanizmą, leidžiantį kompensuoti įmonės išlaidas, patiriamas vykdančioms profesinį mokymą pameistrystės forma;
- teikti informacinę ir metodinę paramą pameistrystės teikėjams;

darbdaviams:

- užtikrinti pameistrių įdarbinimą ir atlyginimą už pameistrinio darbą (pagal darbo sutartį);
- bendradarbiauti su mokymo įstaigomis rengiant ir įgyvendinant profesinio mokymo pameistrystės formų planus ir mokymo programas;
- užtikrinti kokybišką pameistrystės mokymo organizavimą įmonėje, meistrų atsakomybę už mokymo darbo vietoje kokybę;

mokymo įstaigoms:

- kartu su darbdaviais parengti pameistrystės mokymo formai tinkančias mokymo programas, užtikrinti jų atitiktį verslo poreikiams;
- užtikrinti kokybišką įmonių ir pameistrių konsultavimą dėl pameistrystės įgyvendinimo;
- užtikrinti profesijos mokytojų ir meistrų bendradarbiavimą.

PAMEISTRYSTĖS VIETA LIETUVOS PROFESINIO MOKYMO SISTEMOJE

Pagal Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymą (2007), profesinio mokymo sistema apima pirminį profesinį mokymą, tęstinį profesinį mokymą ir profesinį orientavimą. Pirminis profesinis mokymas skirtas pirmajai kvalifikacijai įgyti, kartu galima baigti pagrindinio arba vidurinio ugdymo

programą. Tęstinio profesinio mokymo tikslas – tobulinti asmenis kvalifikaciją, padėti įgyti kitą kvalifikaciją arba kompetencijų, būtinų atliekant darbą ar vykdant funkcijas. Profesinis mokymas gali būti organizuojamas **mokyklinė arba pameistrystės** forma.

Mokyklinė forma – kai mokymas vykdomas profesinio mokymo įstaigoje. Praktinis mokymas (arba jo dalis) gali būti vykdomas įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, ūkininko ūkyje, pas laisvąjį mokytoją.

Pameistrystė – kai mokymas vykdomas darbo vietoje: įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, ūkininko ūkyje, pas laisvąjį mokytoją. Teorinis mokymas gali būti vykdomas profesinio mokymo įstaigoje ar kitoje mokykloje.

Profesiniame mokyme praktiniam mokymui iš viso skiriama apie 60–70 proc. mokymo laiko. Praktinis mokymas privalo būti vykdomas įmonėje arba realias darbo sąlygas atitinkančioje mokymo įstaigos bazėje.

2013–2014 mokslo metais profesinio mokymo įstaigose mokėsi beveik 45 tūkst. mokinių. 2013 m. 14 748 mokiniai įgijo kvalifikaciją baigę mokymo programas, skirtas pirmos kvalifikacijos siekiantiems asmenims, ir 19 572 baigė tęstinio mokymo programas, iš jų 6 913 – pirminio profesinio mo-

kymo įstaigose, 4 699 – darbo rinkos mokymo centruose ir 7 960 – pas kitus teikėjus (kitose įmonėse). Beveik visi šie mokiniai parengti mokyklinė mokymo organizavimo forma. Pameistrystės mokymo organizavimo forma 2014 m. parengta per 800 kvalifikuotų darbininkų. Nedidelis pameistrystės forma parengtų darbininkų skaičius rodo, kad esamos šios mokymo formos taikymo Lietuvoje galimybės verslui kol kas yra nepatrauklios.

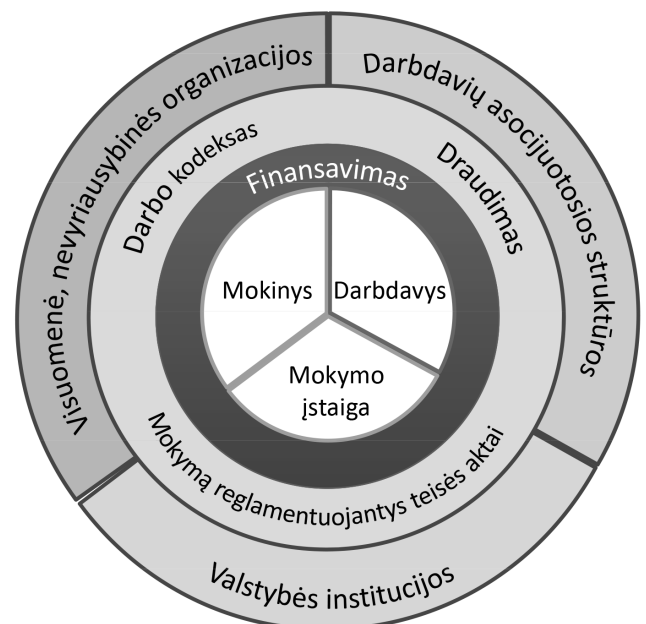
PAMEISTRYSTĖS SAMPRATA IR TEISINIS REGULIAVIMAS

Pameistrystės sąvoka į Lietuvos profesinį mokymą reglamentuojančius teisės aktus buvo įtraukta priėmus naujos redakcijos Profesinio mokymo įstatymą (2007 m., įsigaliojo nuo 2008-01-01). Šiuo įstatymu įtvirtintas toks pameistrystės apibrėžimas: „Pameistrystės profesinio mokymo organizavimo forma – kai mokymas vykdomas darbo vietoje: įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, ūkininko ūkyje, pas laisvąjį mokytoją. Teorinis mokymas gali būti vykdomas profesinio mokymo įstaigoje ar kitoje mokykloje.“ Aiškinamajame kvalifikacijų sistemos (2008) terminų žodyne pameistrystė apibrėžiama taip: „Ilgalaikio profesinio mokymo forma, kai besimokantis asmuo sudaro sutartį su įmone, kuri įsipareigoja sudaryti sąlygas įgyti jam tam tikrą kvalifikaciją ar kompetenciją darbo metu (gaunant ir atlyginimą). Mokymasis įmonėje gali būti derinamas su tam tikrų teorinių pagrindų įgijimu mokymo įstaigoje. Atitikmenys: angl. *apprenticeship*, pranc. *apprentissage*.“

Daugelyje šalių pameistrystės mokymosi forma suprantama kaip mokymas(is) darbo vietoje. Įvairiose šalyse pameistrystė turi savitų ypatumų ir daug bendrų bruožų. Jos šaknys – viduramžių amatų gildijos. Vienos visuotinės pameistrystės sąvokos nėra, iš esmės pameistrystė apibrėžiama kaip darbo vietoje vykdomas mokymas derinant teorines profesijos žinias su praktine darbo metu įgyjama patirtimi ir įgūdžiais, reikalingais išlaikyti profesinę kompetenciją pokyčių kontekste. Pagrindiniai pameistrystės mokymo elementai yra tam tikros struktūros mokymo programa, mokymasis darbo vietoje, darbas (gali būti ne visą darbo dieną), darbinė patirtis, pripažinta kvalifikacija. Kai kuriose Europos šalyse, tokiose kaip Italija, Suomija ar Jungtinė Karalystė, pameistrystė yra suprantama kaip bet kokios trukmės praktika įmonėje, net jei ji trunka tik kelias savaites ir praktikantas toje įmonėje nėra įdarbintas. Dualinio mokymo sistemoje (Vokietija, Austrija) pameistrystė yra praktinis mokymas(is) darbo vietoje. Praktinis mokymas darbo vietoje derinamas su privalomu teoriniu mokymu mokymo įstaigoje.

Siekiant tiksliausiai apibūdinti pameistrystę, būtina įvertinti *aplinką*, turinčią įtakos pameistrystės diegimui (žr. 1 pav.). Pagrindiniai pameistrystės dalyviai yra mokinys, įmonė ir mokymo įstaiga. Pameistrystė orientuota į žmogaus poreikių tenkinimą (įgyjama kompetencijų arba kvalifikacija) ir į įmonės poreikių tenkinimą (užimamos laisvos darbo vietos arba kuriamos naujos). Mokymo įstaiga gali būti įtraukiama kaip konsultantas, proceso organizatorius ir dalies mokymo

1 pav. Pameistrystės diegimui įtakos turintys veiksniai

Šaltinis: Projekto „Profesinis mokymas pameistrystės forma darbo rinkos mokymo centruose“ duomenys. Schemą parengė Mindaugas Černius

proceso (teorinio mokymo) vykdytojas. Mokymo įstaigos kaip pameistrystės organizatoriaus dalyvavimas užtikrina procesą ir galutinio rezultato kokybės priežiūrą. Visų pameistrystės diegimui įtakos turinčių veiksnių vaidmuo ir atsakomybė turi būti aiškiai reglamentuota, jų veikla suderinta.

Pameistrystės yra mokoma darbo vietoje. Organizuojant mokymą mokykline forma, dalis praktinio mokymo paprastai yra vykdoma darbo vietoje, tačiau tokio mokymo neužtenka norint užtikrinti būsimo darbuotojo pasirėngimą konkrečiam (realiam) darbui. Siekiant mokiniui suteikti pakankamai įgūdžių sėkmingai dirbti be ilgo adaptacinio periodo, būtinas nuodugnesnis, ilgesnis, kompleksinis mokymas darbo vietoje, papildomas teoriniu (išskirtiniais atvejais praktiniu) mokymu mokymo įstaigoje.

Pameistrystė svarbi dėl *naudų*, kurių gauna pameistrystės dalyviai – įmonės ir mokiniai. Europos darbdavių organizacija „Verslo Europa“ (angl. *BusinessEurope*) skiria šiuos pameistrystės pranašumus ir naudą *įmonėms*:

- Žmogiškieji ištekliai parengti pagal konkrečios darbo vietos reikalavimus.
- Įmonių dirbantieji patys dalyvauja profesiniame mokyme ir geriau supranta mokymosi darbo vietoje ir nuolatinio tobulinimosi svarbą.
- Jei profesinės mokyklos yra aprūpintos naujausia įranga, pameistrai gali pasiūlyti įmonei technologinių naujovių.
- Pameistrystė teikia unikalių darbo išteklių, turinčių visiškai darbo vietą atitinkančių įgūdžių ir naujausių žinių, be to, tai yra nebrangi darbo jėga, prisidedanti prie įmonės pridėtinės vertės kūrimo ir galinti suteikti įmonei naujos energijos ir entuziazmo.

Pameistrystės nauda *besimokančiajam*:

- Įgyta kvalifikacija, didesnis saugumo jausmas, didesnė galimybės rasti darbą jo netekus ar jį keičiant.
- Darbas baigus profesinį mokymą (baigusysis mokymą turi darbo sutartį).
- Įgūdžiai, atitinkantys konkrečios darbo vietos reikalavimus, užtikrinantys darbuotojo atitiktį tos dienos įmonių poreikiams.

Pameistrystėje sudaromos sąlygos žmogui įgyti konkrečiai darbo vietai reikalingas kompetencijas.

Kitas svarbus aspektas, kurį reikia įvertinti apibrėžiant pameistrystę, – *pameistrystės taikymo* profesinio mokymo sistemoje *galimybės*. Pameistrystė gali būti taikoma tiek kvalifikacijai įgyti (pirminiame ir tęstiniame profesiniame mokyme), tiek kvalifikacijai tobulinti (tęstiniame profesiniame mokyme). Tęstinis mokymas yra orientuotas į asmenų kvalifikacijos tobulinimą, kitos kvalifikacijos ar kompetencijos įgijimą, todėl teikia lankstesnių ir platesnių galimybių pameistrystei taikyti.

Apibendrinant pameistrystę galima apibrėžti kaip kompleksinį procesą – dirbančių asmenų mokymą, pasižymintį šiais aspektais:

- Tarp įmonės ir pameistro sudaroma darbo sutartis. Įmonė moka pameistriui darbo užmokestį.
- Visos pameistrystės sąlygos ir atsakomybės fiksuojamos trišalėje pameistrystės sutartyje, sudaromoje tarp įmonės, pameistro ir profesinio mokymo įstaigos.
- Vadovaujamas mokymo organizavimo tvarka, kurioje aprašyti reikalavimai pameistrystės procesui organizuoti.
- Mokymas vyksta pagal individualų iš anksto su įmone sudertą mokymo planą.
- Mokymas vykdomas pakopomis, dirbant vis sudėtingesnę darbą. Mokymo procese dalyvauja įmonė ir mokymo įstaiga.
- Ne visas darbo laikas skiriamas tiesiogiai mokymui, taip pat atliekamos kitos funkcijos pagal einamas pareigas, net jeigu tai nesutampa su mokymo programa.
- Darbo metu įgytos kompetencijos pripažįstamos kaip mokymosi rezultatai.
- Mokymo metu kuriama pridėtinė vertė įmonei.

Pameistrystė, kaip kompleksinis procesas, gali funkcionuoti, jei yra reglamentuota ir aiškiai apibrėžta teisės aktuose. Pagrindiniai teisės aktai, reguliuojantys pameistrystę Lietuvoje:

- Profesinio mokymo įstatymas (2007), įteisintis pameistrystės sąvoką.
- Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašas (2012), reglamentuojantis mokymo organizavimo tvarką, t. y. mokymo planavimą ir įgyvendinimą.
- Reikalavimų profesinio mokymo sutartims ir jų registravimo tvarkos aprašas (2010), apibrėžiantis reikalavimus profesinio mokymo sutartims ir šių sutarčių turinį.

PAMEISTRYSTĖS POREIKIS LIETUVOJE

Pameistrystės poreikis yra susijęs su įmonių poreikiu turėti pakankamą skaičių kvalifikuotų darbininkų. Pameistrystės teikiamos galimybės susijusios su siekiu užtikrinti glaudesnę mokymo įstaigos ir įmonių bendradarbiavimą ir garantuoti kokybišką praktinį mokymą. Dažnai parengtų specialistų kvalifikacija ne visai atitinka darbdavių poreikius, o praktiniai įgūdžiai nėra pakankami sėkmingai įsitvirtinti darbo rinkoje. Kita vertus, patys darbdaviai aktyviai nedalyvauja darbo rinkos profesinio mokymo programų tobulinimo procese ir nerodo pakankamai iniciatyvos dėl efektyvesnio praktinio mokymo organizavimo įmonėse. Pameistrystės diegimas ir vystymas yra vienas iš svarbiausių Lietuvos profesinio rengimo plėtros strateginių tikslų. Tikimasi, kad pameistrystė didins jaunimo įsidarbinamumą, darbininkiškų profesijų prestižą, mažins pirminio profesinio mokymo įstaigų teikiamų kompetencijų ir darbo rinkos poreikių neatitikimą. Mokymosi darbo vietoje

plėtra – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 m. programos prioritetą, kurį numatoma remti 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos lėšomis (Europos profesinio mokymo plėtros centro („Cedefop“) tyrimas „Profesinio mokymo sistemos bruožai. Lietuva, 2013“). Pameistrystės plėtros Lietuvoje poreikis pabrėžiamas ir strateginiuose šalies švietimo dokumentuose.

Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje teigiama: „Ketvirtajam Strategijos tikslui pasiekti numatoma stiprinti motyvaciją mokytis, susiejant mokymąsi visą gyvenimą su besimokančiųjų pasirinkimais, sukuriant finansinės paramos sistemą. Plėtoti mokymosi visą gyvenimą ir darbo patirties integralumą, ypač per praktiką, stažuotes, profesinį mokymą, diegiant pameistrystės formą. Sukurti ir pradėti taikyti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą.“

Profesinio mokymo plėtros 2014–2016 m. veiksmų plane nurodoma, kad būtina plėtoti modernią profesinio mokymo sistemą, atitinkančią besimokančio asmens, visuomenės ir valstybės poreikius ir užtikrinančią profesinio mokymo įstaigų absolventų profesinės veiklos galimybes. Tai, kad pameistrystės mokymo forma nėra išplėtotą, šiame plane laikoma trūkumu.

Galiojantys teisės aktai sudaro prielaidas įmonėms savo darbuotojus mokyti pameistrystės forma, taip pat žmonėms dalyvauti pirminio ir tęstinio mokymo(si) procesuose. Žmo-

gus, gyvenantis žinių visuomenėje, besivystančioje sumamos visuomenės link, turi nuolat turėti rinkai aktualią kvalifikaciją. Verslo įmonių poreikiai – vykdyti savo veiklą, plėsti gamybos apimtį, būti konkurencingoms ir kurti aukštos pridėtinės vertės produkciją. Šiuos tikslus įmanoma pasiekti tik turint pakankamai kvalifikuotų darbininkų. Šiandien daugelis Lietuvos įmonių sunkiai randa kvalifikuotų darbininkų. Jų trūkumas trukdo įmonėms plėstis, todėl daro neigiamą įtaką visos šalies konkurencingumui.

PAMEISTRYSTĖS DIEGIMAS LIETUVOJE

Įmonėse daugiausia vyksta neformalusis profesinis mokymas, kurį galima priskirti pameistrystės mokymo formai. Neformaliai besimokantys įmonių darbuotojai įgyja kompetencijų, tačiau, priešingai nei besimokantieji formaliai, kvalifikacijos neįgyja.

Pameistrystė Lietuvoje diegiama įgyvendinant įvairius projektus. Švietimo ir mokslo ministro kvietimu „Cedefop“ ekspertai rengia išsamią pameistrystės plėtros galimybių Lietuvoje apžvalgą ir pateiks siūlymus dėl veiksmų plano kokybiškai pameistrystei Lietuvoje diegti. Pradedamas įgyvendinti Estijos, Latvijos ir Lietuvos projektas praktiniam profesiniam mokymui gerinti WBL-BALT. Tikimasi, kad projektas paskatins nacionalines profesinio mokymo sistemos reformas trijose Baltijos šalyse ir sustiprins šalių bendradarbiavimą, keitimąsi reformų įgyvendinimo patirtimi, ypač profesinio mokymo darbo vietoje ir pameistrystės mokymo srityse. Mokymui pameistrystės forma skirtas projektas „Profesinis mokymas pameistrystės forma darbo rinkos mokymo centruose“, finansuojamas Lietuvos Respublikos ir Europos socialinio fondo lėšomis.

„Cedefop“ atliekamas **pameistrystės plėtros galimybių Lietuvoje tyrimas** buvo pradėtas 2014 gegužės mėn. ir bus baigtas 2015 kovo mėn. Šio tyrimo tikslas yra remti kokybiškos pameistrystės diegimo Lietuvoje pastangas ir plėtoti metodinius įrankius, kuriuos būtų galima pritaikyti ir kitose šalyse. Tyrimą koordinuoja grupė, atstovaujanti pagrindiniams pameistrystės srities veikėjams. Grupei vadovauja Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.

Projektu „**Profesinis mokymas pameistrystės forma darbo rinkos mokymo centruose**“ siekiama plėtoti pameistrystę, gerinant besimokančių asmenų pasirengimą darbinei veiklai. Projektas skirtas statybos, statybos mechanizacijos, transporto ir aptarnavimo sričių darbininkams rengti. Numatoma išmokyti 900 asmenų ir parengti formalios pameistrystės vystymo Lietuvoje gaires (rekomendacijas).

Projekto patirtis parodė, kad įmonės vis labiau pripažįsta pameistrystės forma vykdomo mokymo svarbą. Per projekto metu atliktą įmonių apklausą 96 įmonės nurodė poreikį išmokyti iš viso 563 pameistrius per metus. Įmonėms pritaikomas tęstinis mokymas rengiant kvalifikuotus darbuotojus pameistrystės forma. Mokymui, įmonių nuomone, reikalinga valstybės pagalba, kuri galėtų būti teikiama įvairiais būdais (pavyzdžiui, subsidijos pameistrių darbo užmokesčio kompensavimui 50–100 proc., socialinių išmokų už pameistrius kompensavimas ar atleidimas nuo mokesčių, meistrų darbo su pameistrais atlyginimo subsidijavimas, mokesčių lengvatos už pameistrius, t. y. žmogiškųjų išteklių mokymo finansavimas, ir pan.).

Bendru Estijos, Latvijos ir Lietuvos šalių projektu „**Nacionalinės pameistrystės organizacijos: mokymosi darbo vietoje įgyvendinimas Latvijoje, Lietuvoje ir Estijoje WBL-Balt**“ (2014–2016 m.) siekiama paskatinti nacionalines reformas Baltijos šalyse, paskatinti šalis bendradarbiauti, keistis profesinio mokymo sistemos reformų įgyvendinimo patirtimi, ypač profesinio mokymo darbo vietoje ir pameistrystės srityse. Pritaikyti vieną pameistrystės modelį visoms šalyje veikiančioms įmonėms ir sektoriams yra nerealu, nes pameistrystės sėkmė priklauso nuo konkrečių įmonių, nuo regionų pramonės sektoriaus poreikio ir profesinių mokymo įstaigų pobūdžio. Valstybė turi pasirinkti vieną ar kelis modelius, kuriuos palaikys ir reguliuos, palikdama galimybę egzistuoti ir kitiems pameistrystės modeliams, per kuriuos įmonės gali tenkinti savo poreikius. Modelio pasirinkimą lemia siejami mokymosi rezultatai ir formaliojo ar neformaliojo mokymo būdo taikymas.

Formaliojo mokymo pameistrystės forma organizavimo modelis turi remtis veikiančia kvalifikacijų sandara, profesinis mokymas turi atitikti standartizuotus kokybės reikalavimus. Pagal valstybės nustatytus reikalavimus mokymo procesą organizuoja ir įgyvendina įmonė kartu su mokymo įstaiga.

Pagrindiniai įmonės įsipareigojimai:

- Suteikti darbo vietą pagal profesinio mokymo programą.
- Vykdyti pameistrystės praktinį mokymą darbo vietoje.
- Paskirti profesijos meistrą, atsakingą už pameistrystės mokymą darbo vietoje.
- Užtikrinti, kad darbo vietoje būtų profesinio mokymo programos reikalavimus atitinkantys technologiniai įrenginiai, sukomplektuoti reikalingi ir tvarkingi darbo įrankiai, kitos technologinės priemonės ir asmeninės apsaugos priemonės.
- Užtikrinti saugias mokymo(si) sąlygas.

Pagrindiniai mokymo įstaigos įsipareigojimai:

- Organizuoti profesinį mokymą pameistrystės forma.
- Užtikrinti, kad pameistrystės įgytų visas kompetencijas pagal mokymo programą.
- Parengti su mokymu susijusius dokumentus, tvarkyti mokymo dokumentacijos apskaitą.
- Paskirti profesijos mokytoją, kuris praktinio mokymo metu darbo vietoje bendradarbiauja su profesijos meistru, mokytoju pameistrystės.
- Vykdyti teorinį mokymą. Esant poreikiui vykdyti pirminį praktinį mokymą.
- Organizuoti tarpinius pameistrystės atsiskaitymus.
- Organizuoti pameistrystės kompetencijų vertinimą.

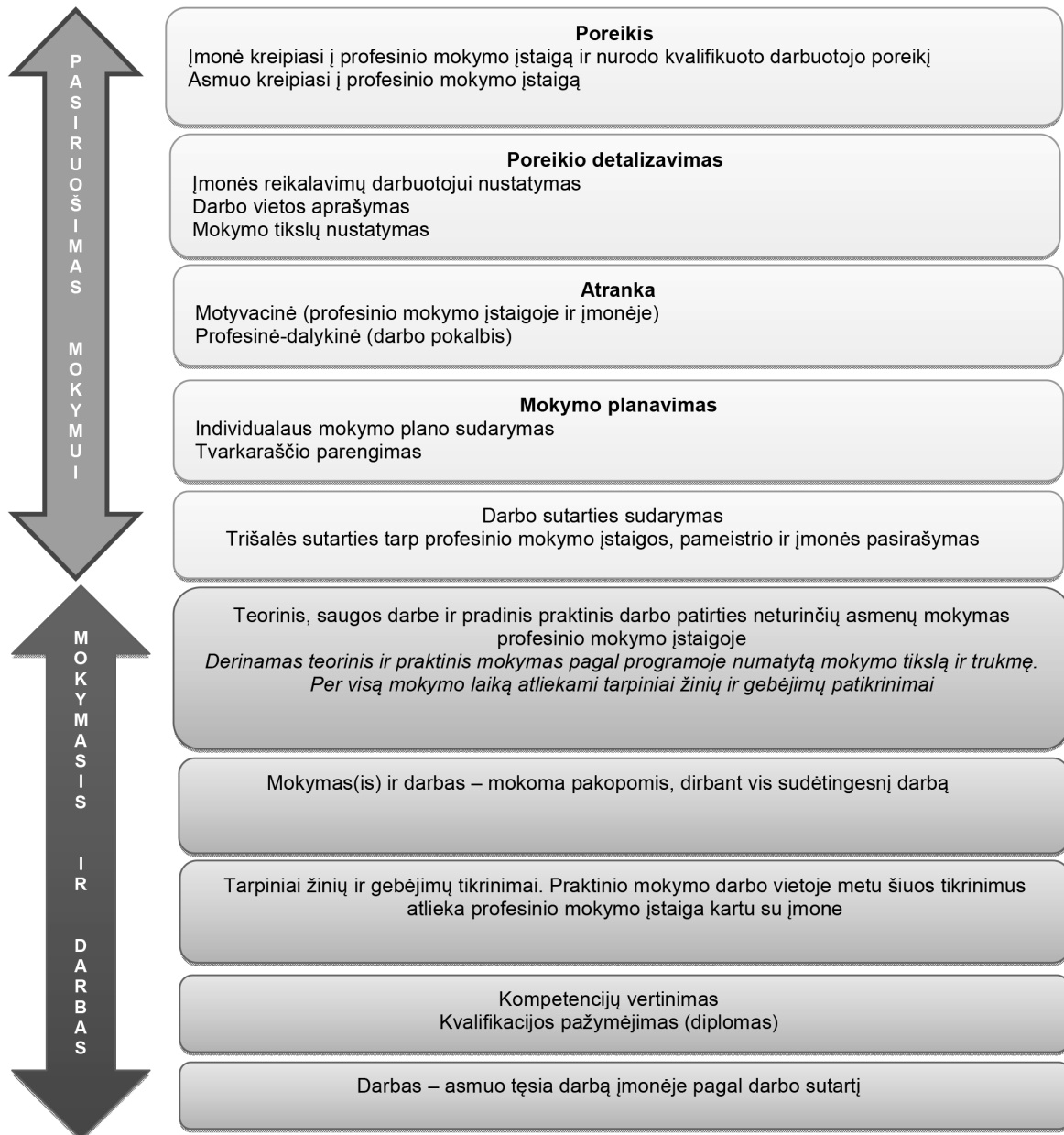
Neformaliojo mokymo pameistrystės forma organizavimas nėra reglamentuojamas, todėl šios mokymo formos modelio pasirinkimą ir mokymo turinį lemia pameistrystės šalių susitarimas. Jeigu mokymas finansuojamas valstybės lėšomis, papildomai turi būti laikomasi finansavimo sąlygų. Kalbant apie neformaliojo mokymo pameistrystės organizavimo modelius, didžiausią reikšmę turi finansavimo skyrimas, t. y. kuriam modeliui kokiomis sąlygomis gali būti skiriamos valstybės lėšos. Galimi du pameistrystės finansavimo modeliai:

Reguliuojamas (valstybės). Daugiausia dėmesio skiriama proceso reguliavimui ir kontrolei. Finansavimas skiriamas tik įsitikinus, kad mokymo procesas atitinka reikalavimus ir bus laikomasi nustatytų procedūrų, dokumentavimo reikalavimų. Finansavimo dydis siejamas su mokymo trukme.

Mažiau reguliuojamas (liberalusis). Nustatomi aiškūs ir aukšti mokymo rezultatai. Minimaliai kontroliuojamas mokymo procesas. Finansavimo dydis siejamas su mokymosi rezultatais: kvalifikacija ir įsidarbinamumo rodikliais.

Projekto „Profesinis mokymas pameistrystės forma darbo rinkos mokymo centruose“ patirtis parodė, kad įmonėms nėra aišku, kaip organizuoti mokymą pameistrystės forma; dažniausiai rengti sau darbuotojus pameistrystės forma be mokymo įstaigos pagalbos yra netikslinga (mokymo planavimas ir dokumentavimas yra specifinis darbas, kuriam reikia skirti organizacinius išteklius). Bendradarbiaujant mokymo įstaigai ir įmonei, įmonė nepatiria mokymo organizavimo išlaidų, užtikrinamas mokymo organizavimo sklandumas. Įmonės, supažindintos su šia profesinio mokymo forma, vis dažniau yra linkusios rengti kvalifikuotus darbininkus pameistrystės forma. Įgyvendinant projektą mokymas organizuojamas vadovaujantis formaliojo mokymo organizavimo principais ir reglamentavimu. Mokymo organizavimą sudaro dvi pagrindinės dalys – pirmoji yra susijusi su pasiruošimu, darbuotojo paieška ir atranka, antroji skirta mokymui vykdyti (žr. 2 pav.).

2 pav. Pameistrystės organizavimas

Verslo ir mokymo įstaigų bendradarbiavimo klausimai aptarti strateginiuose dokumentuose. 2013 m. liepos 2 d. Leipcige (Vokietijoje) buvo pasirašyta deklaracija dėl Europos pameistrystės aljanso tarp socialinių partnerių, Komisijos ir Lietuvos, kaip Europos Sąjungai tuo metu pirmininkavusios valstybės. Europos pameistrystės aljanso tikslas – visoje Europoje sutelkti pajėgas siekiant remti gebėjimų ugdymą ir juos pritaikyti prie darbo rinkos poreikių. Aljansas įkurtas siekiant skatinti ekonomikos augimą, sukurti daugiau darbo vietų, gerinti jaunimo padėtį daro rinkoje. Leipcigo deklaracijoje įtvirtintas įsipareigojimas vystyti nacionalinę partnerystę

dėl pameistrystės plėtros ir mokymosi darbo vietoje sistemų kūrimo.

Projekto patirtis parodė, kad esamas teisinis reglamentavimas netrukdo diegti darbininkų mokymą pameistrystės forma, tačiau jis nėra aiškus ir visų vienodai suprantamas. Taip pat paaiškėjo, kad pameistrystę ypač aktualu taikyti tęstiniame profesiniame mokyme, siekiant užtikrinti darbuotojams galimybę mokytis visą gyvenimą, taip pat tenkinti nuolat kintančius įmonių tam tikros kvalifikacijos darbuotojų poreikius.

PAMEISTRYSTĖS DIEGIMO ES VALSTYBĖSE PATIRTIS

Pameistrystė Lietuvos profesinio mokymo sistemoje yra gana naujas reiškinys, šios mokymo formos tradicijos yra dar tik kuriamos, pradedama įgyti pameistrystės patirties.

Todėl svarbu apžvelgti ES šalių, kuriose pameistrystė turi senesnes tradicijas, patirtį ir galbūt perimti kai ką iš jos.

<p>Vokietija</p> <p>Vokietija turi vieną labiausiai išvystytą praktinio mokymo sistemų Europoje. Tai lemia aiškus finansavimo modelis ir socialinių partnerių dalyvavimas – stambios pramonės gamyklos, įmonės ir profsąjungos tradiciškai yra labai aktyvios.</p> <p>Vokietijos modelis pasižymi gana lanksčiu mokymo organizavimu, siekiant prisitaikyti prie tokių specifinių sąlygų, kaip nuolat kintantis darbo vietų skaičius sektoriuose, pavyzdžiui, statybos ar viešbučių, restoranų ir prekybos sektoriuose. Paprastai įmonės siūlo tradicinį mokymo modelį derindamos patyrusio ir gerai kvalifikuoto darbuotojo ir pameistro veiklas. Tai yra profesinis mokymas, organizuojamas dvejopa forma (dualinė mokymo sistema).</p> <p>Suprantama, kad tiesiog perkelti Vokietijos dualinio mokymo sistemą į Lietuvą nėra galimybių, nes Lietuvoje nėra atitinkamo socialinių partnerių tinklo, teisinės bazės ir tradicijų.</p>	<p>Suomija</p> <p>Pastaraisiais metais Suomijoje ypač daug dėmesio skiriama pameistrystės, kaip profesinio mokymo formos, plėtojimui. Pameistrystės būdu galima įgyti didžiąją dalį Suomijoje teikiamų kvalifikacijų – visų lygmenų. Paskutiniiais metais pameistrystės sutarčių skaičius, taip pat darbavių ir dirbančiųjų pasitenkinimas šia sistema nuolat auga. Šios profesinio rengimo formos patrauklumas ir statusas visuomenėje padidėjo. Pameistrystę Suomijoje dažniausiai renkasi suaugę žmonės, nes taip jie gali įgyti profesiją ir brandos atestatą ir išlaikyti valstybinius pagrindinių dalykų egzaminus (matematika, užsienio kalbos, fizika, chemija), o tai leidžia baigus pameistrystės programas tęsti studijas universitete. Kiekvienam besimokančiajam sudaromas individualus profesinio mokymo planas, paskiriamas meistras įmonėje ir sudaromas teorinio mokymo grafikas profesinėje mokykloje. Su besimokančiuoju sudaroma pameistrystės sutartis. Už pameistrystę moka valstybė, lėšomis, kurios numatomos profesiniam mokymui. Suomijos sistemos trūkumas – pameistryste čia laikoma ir paprasta gamybinė praktika, kuri yra tik papildoma patirtis šalia kvalifikacijos ir už kurią nėra mokama.</p>
<p>Anglija</p> <p>Anglijos patirtis naudinga tuo, kad rodo, kaip minimalus valstybės reguliavimas ir platūs įgaliojimai profesinėms asociacijoms skatina mokymą darbo vietoje. Anglijos patirties analizė leistų apžvelgti daugiau ir įvairesnių veikėjų plėtojant pameistrystę. Įdomi Lietuvai būtų ir Anglijos patirtis finansuojant pameistrystę. Anglijoje finansavimas skiriamas pagal „mokėjimo už kvalifikaciją“ principą (finansuojamos tik tos pameistrystės sutartys, pagal kurias baigusiems mokymą asmenims suteikiama profesinė kvalifikacija) ir „mokėjimo už rezultatus“ principą (finansavimas skiriamas tik sėkmingai įvykdžius pameistrystės sutartį).</p>	<p>Prancūzija</p> <p>Prancūzijoje, priešingai, labai jaučiama stipri valstybės įtaka koordinuojant socialinių partnerių dalyvavimą pameistrystės srityje ir prižiūrint pameistrystės sutarčių laikymąsi. Prancūzijos nacionalinio ir regioninio socialinio dialogo modelis gali būti aktualus šaliai, kuriai būdinga toks negausus dalyvavimas profesinėse sąjungose. Jeigu siekiama integruoti profesinį mokymą pameistrystės forma su pirminiu profesiniu mokymu mokykloje, aktyviai įtraukiant socialinius sektorius dalininkus ir vyriausybines institucijas, Prancūzijos patirtis gali teikti daugiau įdomių ir naudingų idėjų. Naudinga Lietuvai būtų susipažinti ir su Prancūzijos finansavimo modeliu, darbavių, kurie aktyviai pritraukia besimokančiuosius į pameistrystės mokymą, atleidimu nuo socialinio draudimo mokesčių mokėjimo. Taip pat Prancūzijoje išplėtotas įmonių ir mokymo centrų bendradarbiavimas, padedantis optimaliai derinti teorinių žinių ir praktinių įgūdžių teikimą, net jeigu įmonių galimybės ir potencialas vykdyti mokymo veiklas labai skirtingi.</p>

VEIKSNIAI, STABDANTYS PAMEISTRYSTĖS DIEGIMĄ

Pastaruoju metu Lietuvoje politiniai prioritetai pameistrystės srityje gerokai pasikeitė. Tai patvirtina nacionalinio lygmens politinis dialogas, strateginiai dokumentai, nacionalinis bandomasis pameistrystės projektas ir esamų teisės aktų peržiūra, tačiau pameistrystė Lietuvoje nėra itin populiari, plačiai žinoma ir diegiama. Tai lemiantys veiksniai:

- Esama profesinio mokymo organizavimo sistema yra grįsta mokykline forma. Įmonės neturi pameistrystės mokymo tradicijų.
- Lietuvos ekonomika pasižymi nedidele industrializacija, vyrauja mažos ir smulkios įmonės.
- Pameistrystei įmonės neturi pajėgumo (ypač mažos ir vidutinės įmonės, kurios sudaro didžiąsą Lietuvos ekonomikos struktūros dalį). Įmonėms trūksta informacijos apie pameistrystės organizavimo principus, todėl daugelyje jų manoma, kad išlaidos pameistrystei gerokai viršytų pameistrystės teikiamą naudą. Įmonėse vyrauja nuomonė, kad įmonei finansiškai naudingiau įdarbinti darbuotoją ir parengti jį pagal savo mokymo programą, suteikiant konkrečių įgūdžių ir žinių, reikalingų dirbant būtent toje įmonėje. Taip pat darbdaviai nuogaštuoja, kad jų parengti pameistrai pasirinks dirbti kitoje to paties sektoriaus įmonėje.
- Finansinės ir nefinansinės paramos teikimas. Šiuo metu nėra mechanizmo finansiškai remti įmones, priimančias pameistrius, mokinius mokyti darbo vietoje. Tai viena svarbiausių kliūčių, trukdančių pameistrystės programų plėtrai profesinio mokymo sistemoje. Taip pat nėra užtikrinta organizacinė, informacinė ir konsultacinė parama – tai yra parama, kuria atsakoma į klausimą, kaip vykdyti pameistrystę.
- Nėra bendros pameistrystės koncepcijos (idėjos) švietimo sistemoje ir darbo rinkoje.
- Pameistrystės programos nėra plačiai paplitusios, dar nenustatyti išsamūs mokymo darbo vietoje kokybės užtikrinimo reikalavimai.
- Per mažas įmonių ir profesinio mokymo įstaigų bendradarbiavimas.
- Mažas profesinio mokymo ir profesinio mokymo įstaigų populiarumas. Lietuvoje profesinio mokymo prestižas yra žemesnis nei bendrojo ugdymo ir aukštojo mokslo: pagal vidurinio ugdymo lygmens profesinio mokymo programas mokosi tik 28,2 proc. mokinių ir tik 8 proc. mokinių, baigę vidurinio ugdymo programą, mokymąsi tęsia profesinio mokymo įstaigose (Lietuvos statistikos departamentas, 2013).

Šaltinis: EK ataskaita dėl profesinio mokymo tarpusavio vertinimo, 2013; straipsnis „Pameistrystė ir mokymasis realioje darbo vietoje Lietuvoje“; „Cedefop“ užsakyму vykdomos pameistrystės apžvalgos išvalgos; pameistrystės taikymo ES valstybėse patirtis

REKOMENDACIJOS DĖL PAMEISTRYSTĖS PLĖTROS GALIMYBIŲ

Siekiant pameistrystės plėtros, būtina tęsti pradėtus darbus teisės aktų koregavimo srityje, skatinti pameistrystę per projekcinį finansavimą, taip pat lygiagrečiai formuoti tęstinį finansavimo mechanizmą. Kuriant pameistrystės sistemą, būtina toliau gerinti profesinio mokymo įvaizdį, taip pat kurti palankias sąlygas pameistrystei diegti:

- Aiškiai apibrėžtos šalių teisės ir pareigos.
- Glaudus bendradarbiavimas su vietos profesinio mokymo įstaigomis ar centrais ir keitimasis būtina informacija.
- Motyvuoti kandidatai, pasižymintys gerais bendraisiais gebėjimais.
- Mokymas pameistrystės forma įmonei nėra finansinė našta, t. y. yra sukurtas paramos mechanizmas, leidžiantis kompensuoti įmonės patiriamas išlaidas.

Rekomendacijos:

Valstybei:	Darbdaviams:	Mokymo įstaigoms:
<ul style="list-style-type: none"> • Nustatyti reikalavimus reguliuojamai pameistrystės mokymo formai. Priimti sprendimą dėl pameistrio statuso. • Užtikrinti kvalifikacijų sandaros veiksmingumą (parengti visų ūkio sektorių profesinius standartus). • Įteisinti modulines programas. • Sistemiškai diegti pameistrystę, stebėti ir vertinti jos diegimą nuosekliai renkant duomenis. 	<ul style="list-style-type: none"> • Užtikrinti pameistrio įdarbinimą (darbo sutarties atitiktį mokymo programai). • Užtikrinti pameistrio darbo atlyginimą (darbo sutartis yra privaloma) atsižvelgiant į individualų mokymo planą. • Bendradarbiauti su mokymo įstaigomis rengiant ir įgyvendinant mokymo planus ir mokymo programas. • Užtikrinti kokybišką mokymo organizavimą įmonėje. Užtikrinti kokybišką praktinį mokymą. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kartu su darbdaviais parengti pameistrystės mokymo formai tinkančias mokymo programas, užtikrinti jų atitiktį verslo poreikiams. • Užtikrinti kokybišką mokymo organizavimą mokymo įstaigoje. • Užtikrinti kokybišką įmonių ir pameistrių konsultavimą dėl pameistrystės diegimo. • Užtikrinti kokybišką teorinį mokymą ir pradinį pameistrių parengimą.

ŠALTINIAI

1. *Lietuvos švietimas skaičiais: profesinis mokymas*. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija ir Švietimo informacinių technologijų centras, 2014. https://www.smm.lt/.../609_7d9fe2b2ab771c94a04470fb06f72a8d.pdf.
2. Statistikos departamento duomenys 2014 m. <http://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?id=1568&status=A>.
3. *Apprenticeship and Traineeship Schemes in EU27: Key Success Factors*. European Commission: Employment, Social Affairs and Inclusion, 2013. http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/apprentice-trainee-success-factors_en.pdf.
4. *Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymo pakeitimo įstatymas*, 2007 m. balandžio 3 d. Nr. X-1065.
5. *Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašas*, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. V-482.
6. *Profesinio mokymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas*, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugsėjo 29 d. įsakymu Nr. V-851. https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/586_4f6500babcf40acafdb70999adcac4c2.pdf.
7. *Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija*, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745. http://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/VSS%20Seimui_2012-09-19.pdf.
8. *Aiškinamasis kvalifikacijų sistemos terminų žodynas*. Sud. R. Gatavutis, R. Gudauskas, O. Gurskienė, T. R. Jovaiša, R. Laužackas, J. Stravinskienė, V. Tūtlys, V. Valiukėnas. Vilnius, 2008.
9. Ranieri Antonio. *Cedefop's Thematic Country Reviews – Lithuania. Methodology and Roadmap*. PPT presentation at the Cedefop conference in Vilnius, 2014 m. gegužės mėn. Skaidrės.
10. *Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“ rezultatų apžvalga*. Briuselis, 2014 03 05, COM(2014) 130 final. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/europe2020stocktaking_lt.pdf.
11. Business Europe tinklalapis: <http://www.bussinesseurope.eu/Content/Default.asp?>
12. *Europos Sąjungos Tarybos deklaracija dėl Europos pameistrystės aljanso*: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/lisa/139011.pdf.
13. *Profesinio mokymo sistemos bruožai. Lietuva*. „Cedefop“ tyrimas. Europos profesinio mokymo plėtros centras, 2013. http://www.cedefop.europa.eu/files/8047_lt.pdf.
14. *Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos sukūrimo įgyvendinimo*. Europos Komisija, Briuselis, 2014 01 28, COM(2014) 30 final. http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/eqavet_lt.pdf.
15. *Europos Komisijos strategija „Švietimo persvarstymas“*. Pranešimas spaudai, Briuselis, Strasbūras, 2012 m. lapkričio 20 d. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1233_lt.htm.

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Leidiniai skelbiami internete adresu <http://www.smm.lt/web/lt/teisesaktai/tyrimai-ir-analizes/svietimo-problemos-analizes/2012-metu> ir portale Emokykla.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siųsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vedėjui Ričardui Ališauskui (el. p. ricardas.alisauskas@smm.lt).

Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes serijoje „Švietimo problemos analizė“, prašome kreiptis į Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginių programų biuro vyresniąją specialistę Veroniką Šiurkiene (el. p. veronika.siurkiene@smm.lt, tel. (8 5) 219 1121).

Analizę parengė VšĮ Vilniaus Jeruzalės darbo rinkos mokymo centro direktoriaus pavaduotoja Jurgita Bražinskienė

Konsultavo Švietimo ir mokslo ministerijos Profesinio mokymo ir orientavimo skyriaus vedėjas dr. Mečislavas Griškevičius, Švietimo ir mokslo ministerijos Profesinio mokymo ir orientavimo skyriaus vyriausioji specialistė Jolanta Zabietienė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Politikos analizės skyriaus metodininkė dr. Sandra Balevičienė, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros Politikos analizės skyriaus metodininkė dr. Rima Zablackė, „Visionary Analytics“ tyrimų vadovas Simonas Gaušas

PAMEISTRYSTĖ LIETUVOJE. POREIKIS IR GALIMYBĖS

Redaktorė Mimoza Kligenė

Maketavo Valdas Daraškevičius

2014-12-15. Tir. 1 500 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos
Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius
Spausdino UAB „Lodvila“, Sėlių g. 3A, LT-08125 Vilnius